

Силабус
освітнього компоненту ОК 2.3
(умовне позначення ОК в освітній програмі (ОП))

Системний аналіз якості навколишнього середовища

Назва дисципліни:	Системний аналіз якості навколишнього середовища
Рівень вищої освіти:	третій (освітньо-науковий)
Галузь знань:	Е Природничі науки, математика та статистика
Спеціальність:	Е2 Екологія
Освітньо-професійна (Освітньо-наукова) програма:	Екологічна безпека
Сторінка курсу в Moodle:	https://dl2022.khadi-kh.com/course/view.php?id=1482
Рік навчання:	1
Семестр:	2 (весняний)
Обсяг освітнього компоненту	4 кредитів (120 годин)
Форма підсумкового контролю	залік
Консультації:	за графіком
Назва кафедри:	кафедра екології
Мова викладання:	українська
Керівник курсу:	Внукова Наталія Володимирівна, д.т.н., професор
Контактний телефон:	+ 38 050 596 69 11
E-mail:	vnukovanv@ukr.net

Короткий зміст освітнього компоненту:

Метою є забезпечення підготовки висококваліфікованих фахівців-науковців в галузі природничих наук, здатних розв'язувати складні комплексні проблеми забезпечення належної якості навколишнього середовища шляхом застосування принципів та підходів системного аналізу із застосуванням нетривіальних та інноваційних підходів..

Предмет: теоретичні та методологічні основи, методичні положення щодо реалізації науково обґрунтованих підходів щодо реалізації діяльності з системного аналізу навколишнього середовища

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

– обґрунтування і представлення єдиних теоретико-методологічних основ щодо реалізації процедури системного аналізу якості навколишнього середовища;

- вивчення генезису теорії систем у контексті наукового обґрунтування вирішення екологічних проблем на всіх рівнях;
- формування напрямків удосконалення і розвитку підходів щодо застосування системно-аналітичного підходу забезпечення належного рівня екологічної безпеки в умовах невизначеності;
- формування навичок організації самостійної дослідницької роботи і презентації результатів власних досліджень.

Передумови для вивчення освітнього компоненту:

ОК1.2 Історія і філософія техніки і технології; ОК 2.1 Методологія наукової діяльності.

Компетентності, яких набуває здобувач:

Загальні компетентності:

КІ. Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у сфері екології, охорони природи та раціонального природокористування, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики, застосовувати сучасні методології наукової та науково-педагогічної діяльності, здійснювати власні наукові дослідження, результати яких мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК01 Здатність працювати у міжнародному контексті.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК04. Здатність ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні інноваційні проекти у сфері екології та дотичні до неї міждисциплінарні проекти, лідерство під час їх реалізації.

СК07. Здатність застосовувати основні принципи забезпечення екологічної безпеки та технологій захисту довкілля в умовах неповної інформації та суперечливих вимог.

Результати навчання відповідно до освітньої програми:

РН06. Застосовувати сучасні інструменти та технології пошуку оброблення й аналізу інформації з проблем екології та дотичних питань, зокрема, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи.

РН08. Здатність аналізувати небезпеку техногенних об'єктів в сфері автотранспорту, оцінювати небезпечні чинники виробництва та їх вплив на життя і здоров'я людей та довкілля.

Тематичний план

№ теми	Назва тем (ЛК, ЛР, ПР, СЗ, СР)	Кількість годин	
		очна	заочна
2 семестр (весняний)			
1	ЛК Становлення та історія розвитку системних уявлень	2	
	ПР Системно-аналітичний підхід щодо прогнозування забруднення атмосферного повітря при функціонування автотранспортної системи	2	
	СР Нормативно-правове регулювання природоохоронної діяльності	6	
2	ЛК Основні методи та інструменти системного аналізу	2	
	ПР Системно-аналітичний підхід щодо розробки природоохоронних заходів у зоні впливу автотранспортних систем	2	
	СР Методи і критерії оцінки якості компонентів навколишнього природного середовища	6	
3	ЛК		
	ПР Визначення узгодженості думки експертів щодо оцінки стані навколишнього середовища в зоні впливу автомобільної дороги	2	
	СР Екологічна оцінка стану і якості компонентів навколишнього природного середовища	6	
4	ЛК Підходи до моделювання систем	2	
	ПР Екологічні аспекти визначення умов проходження автомобільної дороги	2	
	СР Оцінка складових природно-рекреаційного потенціалу територій	6	
5	ЛК		
	ПР		
	СР Планування, впровадження, контроль й аналіз систем екологічного менеджменту	6	
6	ЛК Норми, методи контролю та ефективності природоохоронних технологій	2	
	ПР		
	СР Аналіз життєвого циклу продукції та визначення його впливу на довкілля	6	
	ЛК		

7	ПР		
	СР Критерії, методика та процедури проведення екологічного маркування	6	
8	ЛК		
	ПР	2	-
	СР Методологія і методика захисту об'єктів навколишнього середовища: вітчизняний та світовий досвід	6	
9	ЛК		
	ПР		
	СР Інженерно-екологічні методи та технології охорони довкілля	6	
10	ЛК		
	ПР		
	СР Екологічне проектування та впровадження природоохоронних технологій	5	
11	ЛК		
	ПР		
	СР Біологічна безпека сучасних технологій	5	
12	ЛК		
	ПР		
	СР Загальні уявлення про екологізацію	5	
13	ЛК Екологічний менеджмент - системний аспект	2	
	ПР Визначення параметрів екобезпеки при функціонуванні автомобільної дороги.	2	
	СР Принципи екологізації економіки	5	
14	ЛК Системний підхід до застосування процедури оцінки впливу на довкілля	2	
	ПР		
	СР Моделі виробничих процесів з екологічної точки зору	5	
15	ЛК Аналіз і оцінка стану антропогеннозмінених екосистем	2	
	ПР Прогнозування екодеструктивного впливу транспортних мереж та комунікацій	2	
	СР Принципи екологізації окремих галузей економіки та освіти	5	
16	ЛК Системний підхід до застосування процедури стратегічної екологічної оцінки	2	
	ПР Комплексна оцінка екотоксикологічної дії функціонування автотранспортних систем	4	
	СР Системний аналіз кліматичних змін	4	
Разом	ЛК	16	
	ПР (ЛР, СЗ)	16	

за 2 се- местр	СР	88	
Разо м за нав- чаль- ний рік	ЛК	16	
	ПР (ЛР, СЗ)	16	
	СР	88	

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (за наявності): не заплановане

Методи навчання:

МН1 - словесний метод (лекція);

МН2 - практичний метод (практичні заняття);

МН3 - наочний методи (метод ілюстрацій, демонстрацій);

МН4 – робота з літературою (навчально-методичною, науковою, нормативною літературою, робота з підручниками і посібниками, пошук інформації за завданням;)

МН5 - відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні та мультимедійні);

МН6 - самостійна робота;

Система оцінювання та вимоги:

Поточна успішність

1 Поточна успішність здобувачів за виконання навчальних видів робіт на навчальних заняттях і за виконання завдань самостійної роботи оцінюється за допомогою чотирибальної шкали оцінок з наступним перерахуванням у 100-бальною шкалу. Під час оцінювання поточної успішності враховуються всі види робіт, передбачені навчальною програмою.

1.1 Лекційні заняття оцінюються шляхом визначення якості виконання конкретизованих завдань.

2 Оцінювання поточної успішності здобувачів вищої освіти здійснюється після кожного лекційного заняття за чотирибальною шкалою («5», «4», «3», «2») і заносяться у журнал обліку академічної успішності.

– «відмінно»: здобувач бездоганно засвоїв теоретичний матеріал, демонструє глибокі знання з відповідної теми або навчальної дисципліни, основні положення;

– «добре»: здобувач добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої

міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного;

– «задовільно»: здобувач в основному опанував теоретичні знання навчальної теми, або дисципліни, орієнтується у першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, невпевнено відповідає на додаткові питання, не має стабільних знань; відповідаючи на питання практичного характеру, виявляє неточність у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою професією;

– «незадовільно»: здобувач не опанував навчальний матеріал теми (дисципліни), не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутнє наукове мислення, практичні навички не сформовані.

3 Підсумковий бал за поточну діяльність визнається як середньоарифметична сума балів за кожне заняття, за індивідуальну роботу, поточні контрольні роботи за формулою:

$$K^{поточ} = \frac{K1 + K2 + \dots + Kn}{n},$$

де $K^{поточ}$ - підсумкова оцінка успішності за результатами поточного контролю;

$K1, K2, \dots, Kn$ - оцінка успішності n -го заходу поточного контролю;

n - кількість заходів поточного контролю.

Оцінки конвертуються у бали згідно шкали перерахунку (таблиця 1).

Підсумкове оцінювання

1 Здобувач вищої освіти отримує залік на останньому занятті з дисципліни за результатами поточного оцінювання. Середня оцінка за поточну діяльність конвертується у бали за 100-бальною шкалою, відповідно до таблиці перерахунку (таблиця 1).

Здобувачі вищої освіти, які мають середню поточну оцінку з дисципліни нижче ніж «3» (60 балів), на останньому занятті можуть підвищити свій поточний бал шляхом складання тестів з дисципліни.

Оцінювання знань здобувачів шляхом тестування здійснюється за шкалою:

- «Відмінно»: не менше 90 % правильних відповідей;
- «Дуже добре»: від 82 % до 89 % правильних відповідей;
- «Добре»: від 74 % до 81 % правильних відповідей;
- «Задовільно»: від 67 % до 73% правильних відповідей;
- «Задовільно достатньо»: від 60 % до 66 % правильних відповідей;
- «Незадовільно»: менше 60 % правильних відповідей.

2 Умовою отримання заліку є:

– відпрацювання всіх пропущених занять;

– середня поточна оцінка з дисципліни не нижче «3» (60 балів).

4 Результат навчання оцінюється (*обрати потрібне*):

– за двобальною шкалою (зараховано/не зараховано) згідно з таблицею 3;

Таблиця 3 - Шкала переведення балів у національну систему оцінювання

За 100-бальною шкалою	За національною шкалою
від 60 балів до 100 балів	зараховано
менше 60 балів	Не зараховано

Політика курсу:

- курс передбачає роботу в колективі, середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної критики;
- освоєння дисципліни передбачає обов'язкове відвідування лекцій і практичних занять, а також самостійну роботу;
- самостійна робота передбачає вивчення окремих тем навчальної дисципліни, які винесені відповідно до програми на самостійне опрацювання, або ж були розглянуті стисло;
- усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін;
- якщо здобувач вищої освіти відсутній на заняттях з поважної причини, він презентує виконані завдання під час самостійної підготовки та консультації викладача;
- курсова робота повинна бути захищена не пізніше, ніж за тиждень до початку екзаменаційної сесії;
- під час вивчення курсу здобувачі вищої освіти повинні дотримуватись правил академічної доброчесності, викладених у таких документах: «Правила академічної доброчесності учасників освітнього процесу ХНАДУ» (https://www.khadi.kharkov.ua/fileadmin/P_Standart/pologeniya/stvnz_67_01_dobroch_1.pdf), «Академічна доброчесність. Перевірка тексту академічних, наукових та кваліфікаційних робіт на плагіат» (https://www.khadi.kharkov.ua/fileadmin/P_Standart/pologeniya/stvnz_85_1_01.pdf), «Морально-етичний кодекс учасників освітнього процесу ХНАДУ» (https://www.khadi.kharkov.ua/fileadmin/P_Standart/pologeniya/stvnz_67_01_MEK_1.pdf).
- у разі виявлення факту плагіату здобувач отримує за завдання 0 балів і повинен повторно виконати завдання, які передбачені у силабусі;
- списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних пристроїв). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування.

Рекомендована література:

Гандзюра В.П. Системний аналіз якості навколишнього середовища [Електронний ресурс] : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.П. Гандзюра. – К., 2020. – 180 с.

Добровольський В. В., Безсонов Є. М. Системний аналіз якості навколишнього середовища : навч. посіб. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2018. 164 с

Мазурок Т.Л., Яновський А.О. Системний аналіз: навчальний посібник до дисципліни «Системний аналіз». Одеса: ПНПУ ім. К.Д. Ушинського, 2022. 250 с

Медведева О., Кропівний В., Мірзак Т., Немировський Я. Системний аналіз якості навколишнього середовища. Навчальний посібник для студентів спеціальності 101 Екологія. – Кропивницький: 2021. – 80 с.

Основи системного аналізу. Конспект лекцій : Методичні рекомендації з дисципліни “Системний аналіз” / укладачі: Цибко Г.Ю., Горошко Ю.В. Чернігів: НУЧК, 2025, 117 с.

Системний контекст аналізу якості навколишнього середовища: навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. Н. Ю. Душечкіна. – Умань : Візаві, 2024. – 165 с

Теорія систем і системний аналіз : конспект лекцій / укладач С. В. Соколов. – Суми : Сумський державний університет, 2020. – 171 с

Додаткові джерела:

1. дистанційний курс: <https://dl2022.khadi-kh.com/course/view.php?id=1482>
2. <https://menr.gov.ua/>.

Розробник (розробники)
силабусу навчальної дисципліни

підпис

проф. Наталія ВНУКОВА
ПІБ

Гарант освітньо-наукової програми

Підпис

проф. Наталія ВНУКОВА
ПІБ

Завідувач кафедри

підпис

проф. Наталія ВНУКОВА
ПІБ